

СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ АДЕЛІ ФЕДОРІВНИ АНТИПЧУК

8 березня 2016 року закінчився життєвий і творчий шлях Аделі Федорівни Антипчук – видатного вченого-мікробіолога, визнаного фахівця у галузі загальної, водної та ґрунтової мікробіології, доктора біологічних наук, професора, лауреата премії ім. Д.К. Заболотного НАН України та Державної премії України в галузі науки і техніки.

А.Ф. Антипчук народилась 23 лютого 1935 року в Києві. На її дитячі воєнні та повоєнні роки випали тяжкі випробування: евакуація з сім'єю до сибірського міста Омськ, а потім – повернення до зруйнованого війною рідного міста. Незважаючи на нелегке повоєнне життя, Адель Федорівна закінчила середню загальноосвітню школу з медаллю. З 1957 року, отримавши диплом з відзнакою Київського державного університету імені Тараса Шевченка, вона працювала в Українському науково-дослідному Інституті рибного господарства УААН, а потім навчалась в аспірантурі Інституту гідробіології НАН України, яку з успіхом закінчила у 1963 році та отримала науковий ступінь кандидата біологічних наук.

Продовживши роботу в Українському науково-дослідному Інституті рибного господарства, Адель Федорівна досліджувала роль мікроорганізмів у формуванні гідрохімічного режиму прісноводних водойм, їх санітарного стану і продуктивності, а також можливості інтенсифікації виробництва рибних господарств. У 1978 році вона успішно захистила дисертаційну роботу і отримала науковий ступінь доктора біологічних наук зі спеціальності «Мікробіологія».

З 1980 року Адель Федорівна працювала в Інституті мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України, де протягом 25 років очолювала групу біологічного азоту відділу загальної та ґрунтової мікробіології. Під її керівництвом та за безпосередньої участі селекціоновано високоактивні вірулентні конкурентоспроможні штами симбіотичних азотфіксувальних бактерій та вільно існуючих діазотрофів, які вирізня-

ються підвищеною ефективністю в умовах України та за різних екологічних умов, зокрема, стійкістю до високих концентрацій важких металів. Широко відомі роботи А.Ф. Антипчук, пов'язані з вивченням екологічної ролі азотфіксувальних бактерій як основних агентів синтезу біологічного азоту у ґрунті.

Разом зі своїми співробітниками Адель Федорівна протягом багатьох років розробляла проблему рослинно-мікробних взаємовідносин. В її роботах висвітлено результати досліджень особливостей формування бобово-ризобіального симбіозу, впливу антропогенних факторів на мікробно-рослинні взаємодії та фізіологічної активності бульбочкових бактерій за дії фіторегулюючих речовин і пестицидів. Серія робіт Аделі Федорівни присвячена розробці способів інтенсифікації біологічної азотфіксації в агроценозах, що є суттєвим резервом підвищення їх продуктивності і одним із шляхів зниження рівня антропогенного навантаження на ґрунти.

Під керівництвом А.Ф. Антипчук проведено фундаментальні дослідження для поповнення Національної колекції мікроорганізмів азотфіксувальними бактеріями та розроблено біотехнології отримання нових мікробних препаратів для рослинництва, у тому числі, комплексних препаратів на основі азотфіксувальних та фосфатмобілізувальних мікроорганізмів. Створено перший в Україні сипкий препарат на основі торфу, збагаченого асоціацією ґрунтових бактерій роду *Azotobacter* та фосфатмобілізувальних бактерій – біоторфове добриво (БТД).

Професором Антипчук А.Ф. у співавторстві з колегами вперше проведено системні випробування ефективності вітчизняних інокулянтів з метою отримання рослинницької продукції, що відповідає вимогам екологічної безпеки, досліджено роль ґрунтових діазототрофів у продукційних процесах. Розроблено нові критерії оцінки ефективності симбіозу, способи інтенсифікації біологічної азотфіксації та підвищення родючості ґрунту, а також створено наукові основи біорегуляції продуктивності мікробно-рослинних систем. Практична цінність досліджень підтверджується широким впровадженням авторських розробок у різних регіонах країни.

Науковий доробок А.Ф. Антипчук – більше 230 наукових праць, у тому числі – 14 монографій, 4 навчальні посібники (підручники), 10 авторських свідоцтв на винаходи і 9 патентів України. Упродовж багатьох років Адель Федорівна була членом редколегій ряду провідних наукових журналів, зокрема, «Мікробіологічного журналу», членом спецради Інституту гідробіології НАН України. Її загальний науковий стаж – майже 60 років. За високі досягнення у роботі вона неодноразово нагороджувалась медалями Виставки Досягнень Народного Господарства СРСР, «За доблестный труд», «Ветеран труда» та медаллю з нагоди 1500-річчя Києва.

Однак найголовніша нагорода Антипчук Аделі Федорівни – це заслужений авторитет серед наукової спільноти та сердечна вдячність близьких, колег, учнів. Адель Федорівна плідно поєднувала наукову діяльність з педагогічною. Велику увагу вона приділяла вихованню кваліфікованих наукових кадрів. Під її керівництвом багато науковців захистили кандидатські та докторські дисертації і успішно працюють у різних галузях мікробіології. Будучи талановитим організатором, А.Ф. Антипчук з 2006 року очолювала кафедру мікробіології та сучасних біотехнологій (з 2013 року – кафедру мікробіології, сучасних біотехнологій та екології) факультету

тету біомедичних технологій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». Її лекції завжди були актуальними і цікавими, і кожен студент міг розраховувати на увагу і допомогу, а молодші співробітники – на пораду. Творчий спадок Аделі Федорівни – підґрунтя для формування нових поколінь науковців-мікробіологів та екологів.

Пішла з життя Адель Федорівна у розквіті творчих планів та наукових ідей. До останнього дня вона думала і дбала про своїх рідних, друзів, колег, учнів і, вже будучи тяжко хворою, встигла написати та надрукувати дві книги – скарбнички корисних порад. Одну з них вона присвятила «жінкам, які не здаються часові». Адель Федорівна і сама була такою, і назавжди залишиться в нашій пам'яті високої шляхетності Вченим, чуйною, доброзичливою, сильною, всебічно обдарованою чарівною Жінкою, яка не здається часові.

Світла пам'ять про Адель Федорівну Антипчук збережеться в серцях всіх, кому на життєвому шляху пощастило з нею зустрітись.

Колектив Інституту мікробіології
і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України
Відділ загальної та ґрунтової мікробіології ІМВ НАН України
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Товариство мікробіологів України ім. С.М. Виноградського
Редколегія і редакція «Мікробіологічного журналу»